

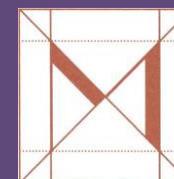
CULTUURHISTORISCHE QUICKSCAN SLACHTHUISBUURT-ZUIDSTROOK

GEMEENTE HAARLEM

Onderzoek i.o.v. ADC ArcheoProjecten namens Pré Wonen
December 2014

MONUMENTEN
ADVIES BUREAU

COLOFON

Opdrachtgever

ADC ArcheoProjecten namens Pré Wonen

Analyse en fotografie

drs. J. de Jong

Historisch beeldmateriaal

Diverse beeldbanken en literatuur

**Dit is een uitgave van het Monumenten Advies Bureau, Nijmegen, december 2014,
copyright MAB Nijmegen 2014**

MONUMENTEN ADVIES BUREAU

drs. C.J.B.P. Frank

drs. F.A.C. Haans

mw. drs. C.H.J.M. van den Broek

drs. J. de Jong

ing. G. Korenberg

mw. drs. M. Lemmens

Bredestraat 1, 6542 SN NIJMEGEN

tel: 024-3786742

fax:024-3792477

Website: www.monumentenadviesbureau.nl

CULTUURHISTORISCHE QUICKSCAN SLACHTHUISBUURT-ZUIDSTROOK

INHOUDSOPGAVE:

1 INLEIDING	5	4.2 Historische ruimtelijke structuren	14
1.1 Achtergrond	5	4.3 Stedenbouwkundige opzet	14
1.2 De cultuurhistorische quickscan	6	4.4 Bebouwing binnen het onderzoeksgebied	15
1.3 Het doel van de cultuurhistorische quickscan	6	4.5 Groen en water	19
1.4 Werkzaamheden	6		
2 SCHETS ONDERZOEKSGBIED	7	5 CULTUURHISTORISCHE WAARDERING	20
2.1 Ligging en begrenzing	7	5.1 Inleiding	20
2.2 Gebiedskarakteristiek	7	5.2 Algemene omschrijving van de gebiedskarakteristiek	20
		5.3 Bijzondere (historisch-) ruimtelijke structuren en aspecten	20
3 HISTORISCH-RUIMTELIJKE ONTWIKKELING	9	5.4 Historische bouwkunde en objecten	20
3.1 Ontwikkeling tot aan de 20 ^{ste} eeuw	9	5.5 Waardevol groen	22
3.2 Stedenbouwkundige ontwikkeling van de Slachthuisbuurt voor WOII	10	5.6 Overige artefacten	22
3.3 Stedenbouwkundige ontwikkeling van de Slachthuisbuur-Ooststrook	10		
3.4 Stedenbouwkundige ontwikkeling van de Slachthuisbuur-Zuidstrook	11	6 LITERATUUR / BRONNEN	24
4 QUICKSCAN CULTUURHISTORISCHE KWALITEIT	13	GROTE FOTO'S	
4.1 Cultuurhistorische waarden, algemene omschrijving	13	Balkons straatzijde bouwblok B	4
		Gouwwetering langs de Richard Holkade	8
		Ansicht Slachthuisbuurt-Zuidstrook	12

1 INLEIDING

1.1 Achtergrond

Woningbouwcorporatie Pré Wonen is voornemens in de Slachthuisbuurt te Haarlem 84 appartementen te bouwen. Op de beoogde locatie die aan de zuidelijke rand van de Slachthuisbuurt ligt, staan thans vier portiekflats uit de jaren vijftig van de vorige eeuw. Ten behoeve van de partiële herziening van het vigerende bestemmingsplan 'Slachthuisbuurt-Zuidstrook' is behoefte aan inzicht in de aanwezige cultuurhistorische waarden binnen het plangebied.

De cultuurhistorische component wordt in de quickscan uitgediept. De quickscan vertelt in het kort het verhaal over de ontwikkeling van het gebied. Daarnaast wordt aandacht besteed het ruimtelijk en stedenbouwkundig karakter van het onderzoeksgebied en de aanwezige cultuurhistorische aspecten en waarden.

afb. 1 Dubbele balkons van een bouwblok aan de zijde van de Richard Holkade

1.2 De cultuurhistorische quickscan

De volgende onderdelen komen in de quickscan aan de orde:

- Beknopte beschrijving van de historisch-ruimtelijke ontwikkelingen van het onderzoeksgebied Slachthuisbuurt-Zuidstrook;
- Beschrijving en overzicht van de aanwezige cultuurhistorische aspecten (structuren, bouwkundige objecten, ensembles, groen);
- Kwalificatie van de cultuurhistorische kwaliteit van de bebouwing (indifferent, attentiewaarde, waardevol, zeer waardevol);
- Duiding van de cultuurhistorische waarden, in woord en beeld (Cultuurhistorische kaart)
- Historisch kaart- en beeldmateriaal;
- Het onderzoeksgebied omvat het oostelijk gedeelte van de Slachthuisbuurt-Zuidstrook. Voor de geografische ligging zie afbeelding 3. De begrenzing van het onderzoeksgebied is weergegeven op de waardenkaart en in paragraaf 2.1.

1.3 Het doel van de cultuurhistorische quickscan

Deze cultuurhistorische quickscan beschrijft de cultuurhistorie in het onderzoeksgebied ten behoeve van de partiële herziening van het bestemmingsplan Slachthuisbuurt-Zuidstrook. In het nieuwe bestemmingsplan zal ook het cultuurhistorische aspect aandacht krijgen en in vergelijking met het vigerende plan worden geactualiseerd.

1.4 Werkzaamheden

De gegevens voor deze analyse zijn verzameld tijdens veldwerkbezoek aan het gebied (uitgevoerd op 19 november 2014) en bronnenonderzoek. Dit rapport bevat de in paragraaf 1.4 opgesomde onderdelen. Alle relevante cultuurhistorische aspecten zijn weergegeven op de cultuurhistorische waardenkaart. De archeologische component maakt geen deel uit van deze quickscan. Deze is reeds in september/oktober 2014 onderzocht (Beckers, I.S.J., 2014: Slachthuisbuurt-Zuidstrook te Haarlem. Een Bureauonderzoek en Inventariserend Veldonderzoek in de vorm van een verkennend booronderzoek. ADC rapport 3732. Amersfoort.)

Monumenten Advies Bureau, december 2014

afb.2 Betonnen balkon aan de straatzijde van het bouwblok aan de Richard Holkade

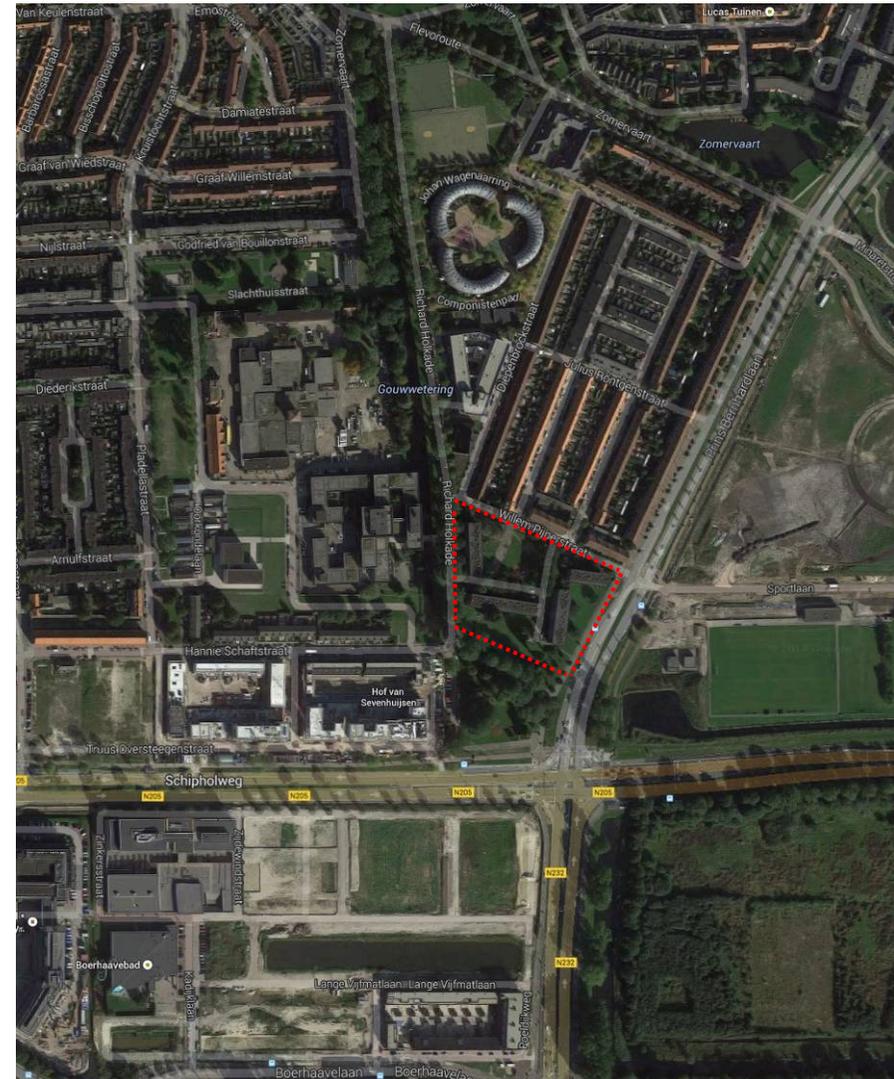
2 SCHETS ONDERZOEKSGBIED

2.1 Ligging en begrenzing

Het onderzoeksgebied omvat het westelijk deel van de “Slachthuisbuurt-Zuidstrook”. Dit gebied is gesitueerd ten zuidoosten van het centrum van Haarlem en ligt tegen de grens van het stadsdeel Schalkwijk. Langs de oostzijde van het onderzoeksgebied loopt de Prins Bernardlaan. Aan de westzijde bevindt zich de Richard Holkade, waarlangs de Gouwwetering ligt. De noordelijke grens van het onderzoeksgebied wordt gevormd door de Willem Pijperstraat. Aan de zuidzijde ligt een park. De Gouwwetering vormt aan deze zijde de begrenzing van het onderzoeksgebied.

2.2 Gebiedskarakteristiek

De bebouwing in het onderzoeksgebied bestaat uit een viertal portiekflats die aan het begin van de jaren vijftig van de vorige eeuw gelijktijdig zijn gerealiseerd. De bouwblokken tellen vier bouwlagen. De vormgeving van de vier bouwblokken is vrijwel identiek. De stedenbouwkundige structuur wordt gekenmerkt door een open verkaveling, waarbij zich groene ruimten tussen de bouwblokken bevinden. De centrale groene ruimte tussen de bouwblokken is ingericht als speeltuin. De groenstructuren in en rondom het onderzoeksgebied accentueren de richting van de wegen en de waterlopen. Door de samenhang tussen de bebouwing en de inrichting van de openbare ruimte onderscheidt het complex zich in visueel-ruimtelijk opzicht van de aangrenzende delen van de Slachthuisbuurt. Daar staat tegenover dat het complex door zijn ruimtelijke compositie en groene randen aansluit op de stedenbouwkundige context.

afb. 3 Luchtfoto projectgebied (googlemaps).

3.HISTORISCH RUIMTELIJKE ONTWIKKELING

3.1 Ontwikkelingen tot aan de 20ste eeuw

De binnenstad van Haarlem is gelegen op een oude strandwal. Ten oosten ligt de strandwal van Heemstede-Spaarnwoude. De tussenliggende strandvlakte was vanouds een lager gelegen gebied. De bodem bestond hier uit veen, dat ten gevolge van overstromingen deels bedekt was met klei. Vermoedelijk is het gebied reeds in de tiende eeuw ontgonnen, waarbij de oevers langs het Zuider Buiten Spaarne (*Schalkwijkerstraat/Noord-Schalkwijkerweg*) als ontginningsbasis dienden. De parallelle ontwateringssloten werden in oost-west richting gegraven. Vermoedelijk werden in een latere fase de Gouw Wetering en Goo Wetering aangelegd, om de ontwatering te verbeteren. Deze weteringen liepen in noord-zuidelijke richting.

Voor de realisatie van de Slachthuisbuurt en het stadsdeel Schalkwijk was het gebied opgedeeld in vier polders: de Romolenpolder, de Verenigde Groote- en Kleine Polders, de Poelpolder en de Vijfhuizerpolder. De polders waren van elkaar gescheiden door een kade (*Zomerweg*), die parallel aan de ontginningsbasis was opgeworpen. Langs deze kade lag aan weerszijden een wetering. Tussen de Romolenpolder en de Vereenigde Groote- en Kleine Polders liep in oost-westelijk richting de Scheijkade. De Poelpolder en Vijfhuizerpolder werden van elkaar gescheiden door de Poelkade. Nabij het punt waar de vier polders samen kwamen, lag een knik in de Zomerweg.

Het onderzoeksgebied maakte in het verleden onderdeel uit van de Romolenpolder. Direct ten westen van het onderzoeksgebied lag de Gouwwetering. De wetering vormde de grens tussen de gemeente Haarlem en de gemeente Spaarnwoude. Westelijk van het onderzoeksgebied lag de buitenplaats 'Oosterspaarne', die in de negentiende eeuw ontstond door samenvoeging van twee buitenplaatsen, Memorandum en Veldlust.

afb. 4 Fragment van de Bonnekaart 1877, kaartblad 346. De gronden binnen het plangebied waren in gebruik als weiland. Het slotenpatroon liep in oost-westelijke richting (bron: www.watwaswaar.nl).

3.2 Stedenbouwkundige ontwikkeling van de Slachthuisbuurt voor WOII

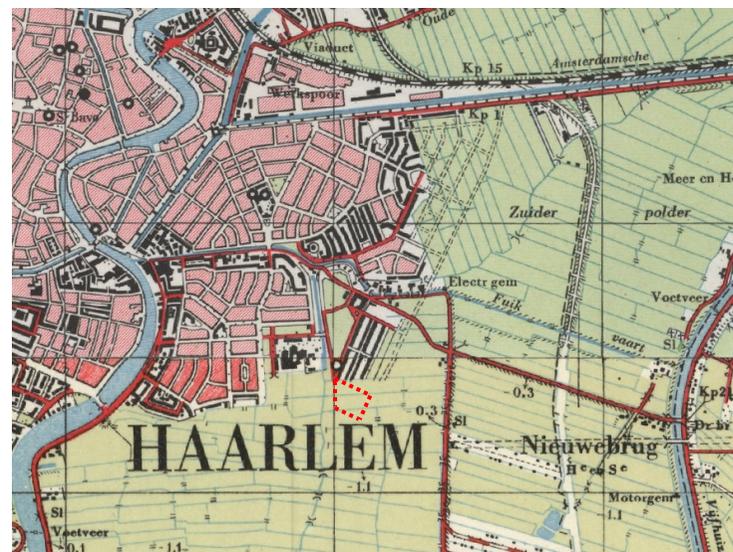
Door de vestiging van nieuwe industriële bedrijvigheid maakte Haarlem vanaf het einde van de negentiende eeuw een explosieve groei door. Ten oosten van de Spaarne ontwikkelde zich in deze periode geleidelijk bebouwingslinten langs de Zomervaart, in de Dubbele Buurt en langs de Schalkwijkerstraat. In de jaren 1906-1907 werd in de Romolenpolder het Openbaar Slachthuis gebouwd. Dit abattoir, waarnaar de buurt later is vernoemd, werd vanwege stank en geluidshinder aan de rand van de stad gesitueerd. Toen het Slachtshuis werd gebouwd bestonden reeds plannen voor de aanleg van een buurt tussen de Spaarne en de Gouwwetering. De later onstane woonbebouwing om het slachthuiscomplex heen werd op enige afstand gerealiseerd.

Vóór de Eerste Wereldoorlog kwamen in de Slachthuisbuurt slechts twee woonblokken aan de Zomervaart en Zomerstraat gereed, die door de Coöperatieve Bouwvereniging Nut door Spaarzaamheid werden gerealiseerd. Een groot deel van de Slachthuisbuurt werd in de jaren twintig gebouwd door verschillende woningbouwverenigingen, nadat de gemeenteraad in 1919 de tweede herziening van het uitbreidingsplan Zuidoost had vastgesteld. Karakteristiek voor de vooroorlogse bebouwing in de Slachthuisbuurt zijn de blokjes arbeiderswoningen, die in het noordelijk gedeelte voornamelijk in traditionalistische stijl werden gebouwd en in het zuidelijk gedeelte in de stijl van de Amsterdamse School. De stedenbouwkundige inrichting werd beïnvloed door de tuinstadgedachte en wordt mede kenmerkt door gebogen straten en kleine voortuinen voor woningen.

Omdat de mogelijkheden om binnen de gemeentegrenzen uit te breiden zeer beperkt waren, werd in 1927 overgegaan tot een grootscheepse annexatie. De gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude moest een deel van haar grondgebied afstaan. Door deze annexatie kwam ook het oostelijk en zuidelijk deel van de Romolen Polder binnen de grenzen van de gemeente Haarlem te liggen. Aan het begin van de jaren dertig kwam ten oosten van de Gouwwetering een kleine uitbreiding tot stand langs de Diepenbrockstraat, Bastiaansstraat en Dunklerstraat. Tevens werd in 1935 aan de Richard Holkade de Zuid-Oosterkerk gebouwd naar een ontwerp van architect B.T. Boeyinga.

3.3 Stedenbouwkundige ontwikkeling van de Slachthuisbuurt-Ooststrook

Direct na de Tweede Wereldoorlog werd aan de oostzijde van de Slachthuisbuurt aangevangen met een nieuwe stadsuitbreiding. In dit kader kwamen in de periode 1948-1952 de woningen langs de Dunklerstraat, Prins Bernhardlaan en Willem Pijperstraat tot stand. De bebouwing langs de twee laatstgenoemde wegen bestond uit gestapelde woningen, terwijl met de nieuwbouw langs de oostzijde van de Dunklerstraat werd aangesloten op de schaal en vormgeving van de bestaande bebouwing aan de overzijde van de straat. De twee gebouwen aan de noordelijke zijde van de Willem Pijperstraat werden ontworpen als beëindiging van de bouwstroken langs de Dunklerstraat en Prins Bernhardlaan. In de benedenplint van het gebouw dat staat op de kop van het bouwblok tussen de Bastiaansstraat en Dunklerstraat werd ruimte gecreëerd voor een viertal buurtwinkels. Daarmee werd geanticipeerd op het stedenbouwkundig ontwerp dat aan het begin van de jaren vijftig werd vervaardigd voor het onderzoeksgebied.

afb. 5 Fragment van de topografische kaart uit 1951-1952, kaartblad 25 A en 25C. Ten noorden van het plangebied was in de jaren dertig bebouwing tot stand gekomen. Deze kaart toont de uitbreiding van de Slachthuisbuurt ten westen van de Prins Bernhardlaan, die aan het begin van de jaren vijftig in uitvoering was (bron: www.watwaswaar.nl)

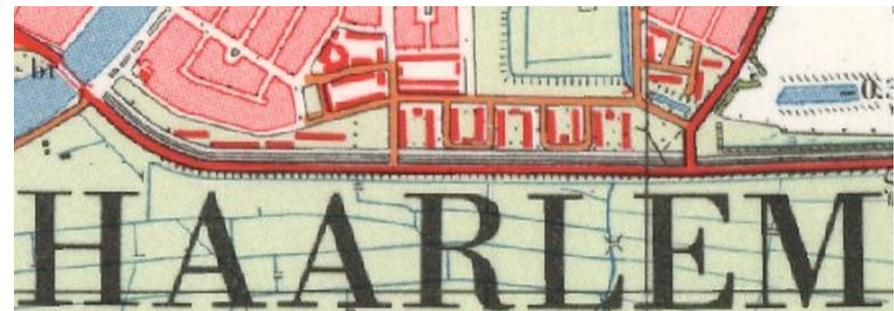
3.3 Stedenbouwkundige ontwikkeling van de Slachthuisbuurt-Zuidstrook

In de periode 1952-1954 werd de zuidstrook van de Slachthuisbuurt ontwikkeld. De Schipholweg, die in deze periode als hoofdverkeersweg werd aangelegd, ging de zuidelijke grens van de buurt vormen. De bebouwing op de strook gronden ten noorden van de Schipholweg bestond uit portiekflats. De nog bestaande flats langs de J.J. Hamelinkstraat, nabij de brug over de Spaarne, kregen een oriëntatie evenwijdig aan de Schipholweg en telden drie bouwlagen. De enkele jaren geleden gesloopte portiekflats aan de zuidzijde van de Hannie Schaftstraat waren een voorbeeld van naoorlogse stempelbouw. Het stedenbouwkundig patroon bestond uit vijf stempels die waren opgebouwd uit twee noord-zuid georiënteerde blokken, met afwisselend aan de noord- respectievelijk zuidzijde van de tussenliggende groene ruimte een eenlaags bouwblokje. De portiekflats van de buitenste en middelste stempel bestonden uit vier bouwlagen met een zadeldak. De twee tussenliggende stempels stonden verder van de Schipholweg en bestonden uit drie bouwlagen met een schilddak.

De vier portiekflats aan de Willem Pijperstraat, Henriëtte Bosmanstraat en Richard Holkade werden in de jaren 1952-1953 gebouwd in opdracht van de Coöperatieve Bouwvereniging De Vooruitgang. Het ontwerp voor het complex werd vervaardigd door architect ir. W.Ph. van Harreveld. De bouw werd uitgevoerd door aannemers H.J. Verkroost en A. de Wilde uit Velsen-Noord.

afb. 6 Foto uit 1953 genomen op het moment dat grondwerkzaamheden werden uitgevoerd ten behoeve van de bouw van de portiekwoningen aan de Hannie Schaftstraat. Op de achtergrond zijn de portiekflats aan de Richard Holkade en Henriëtte Bosmanstraat te zien (bron: www.haarlem-oost.nl).

afb. 7 Fragment topografische kaart 1961 - de stempelbouw in de Slachthuisbuurt-Zuidstrook is duidelijk herkenbaar (bron: www.watwaswaar.nl)

Willem Pijperstraat

Hannie Schaafstraat

Groeten uit Haarlem

Richard Holkade

Richard Holkade

4 QUICKSCAN CULTUURHISTORISCHE KWALITEIT

4.1 Cultuurhistorische waarden: algemene omschrijving

Het sociale woningcomplex aan de Henriëtte Bosmanstraat, Willem Pijperstraat en Richard Holkade werd aan het begin van de jaren vijftig van de vorige eeuw gebouwd. Het complex van vier portiekflats maakt onderdeel uit van een planmatige uitbreiding van de Slachthuisbuurt, die bestond uit een zone van middelhoogbouw langs de Prins-Bernhardlaan en Schipholweg. De compositie van het complex is mede afgeleid van de ligging in de oksel van deze hoofdverkeerswegen. Daarnaast anticipeert de stedenbouwkundige opzet op de omliggende bebouwingsstroken en het aangrenzende park. Het ruimtelijk concept is geïnspireerd op modernistische denkbeelden over de verbetering van woonomstandigheden door het creëren van aantrekkelijke woonmilieus conform het adagium 'licht, lucht en ruimte'. De bouw van het complex markeert een omslag van traditionele strokenbouw - zoals tussen 1948 en 1952 nog toegepast bij de naoorlogse stadsuitbreiding in de Slachthuisbuurt-Ooststrook - naar een principe van open bebouwing, waarbij de ruimte tussen bouwblokken het uitgangspunt vormt.

De portiekflats weerspiegelen een typologische vernieuwing in de naoorlogse woningbouw van de stad Haarlem. Door de indeling van de woningen, de gemeenschappelijke voorzieningen en de toepassing van technische innovaties, geven de portiekflats uitdrukking aan de toenemende welvaartsgroei aan het begin van de jaren vijftig. Het volgende citaat uit het Haarlems Dagblad van 26 juni 1953 - dat betrekking heeft op het woningbouwcomplex aan de Henriëtte Bosmanstraat, Willem Pijperstraat en Richard Holkade - illustreert dit:

"De huizen zelf behoren door uitvoering, indeling en verzorging van details tot het beste watop op dit gebied in Haarlem na de oorlog tot stand kwam. Zij bevatten een naar hedendaagse maatstaven ruime woonkamer, keuken en douchecel met twee of drie slaapkamers. In het sousterrain heeft iedere bewoner beschikking over een bergruimte en per trappenhuis (met goederenlift) van acht woningen is er één kinderspeelkamer. Verder is meteen al gezorgd voor de aanleg van antennes en een centrale aardleiding. In de stenen vloeren is een nieuw geluiddempend materiaal verwerkt en de wasbak van de douchecel is zo geconstrueerd dat men er niet alleen gemakkelijk de was in kan doen, maar er ook een motor op aansluiten waarna men over een eenvoudige wasmachine beschikt" (bron: Bulte, 2007).

afb. 8 Deze foto uit 1957 toont de zuidelijke en oostelijke gevel van de portiekflat langs de Richard Holkade met op de achtergrond de Zuid-Oosterkerk (bron: www.haarlem-oost.nl).

4.2 Historisch-ruimtelijke structuren

Het onderzoeksgebied wordt aan de west- en zuidzijde begrensd door de Gouwwetering. Deze watergang vormt het enige overblijfsel van de landschappelijke inrichting die voor de verstedelijking voorkwam in dit gedeelte van de Ropolder. De Gouwwetering langs de Richard Holkade volgt het oorspronkelijk tracé van de oude waterloop. Op grond van de topografische kaart van 1951-1952 kan geconcludeerd worden dat deze waterloop in de twintigste eeuw vermoedelijk is verbreed. Het gedeelte van de wetering tussen de Richard Holkade en de Prins Berhardlaan is aan het begin van de jaren vijftig aangelegd.

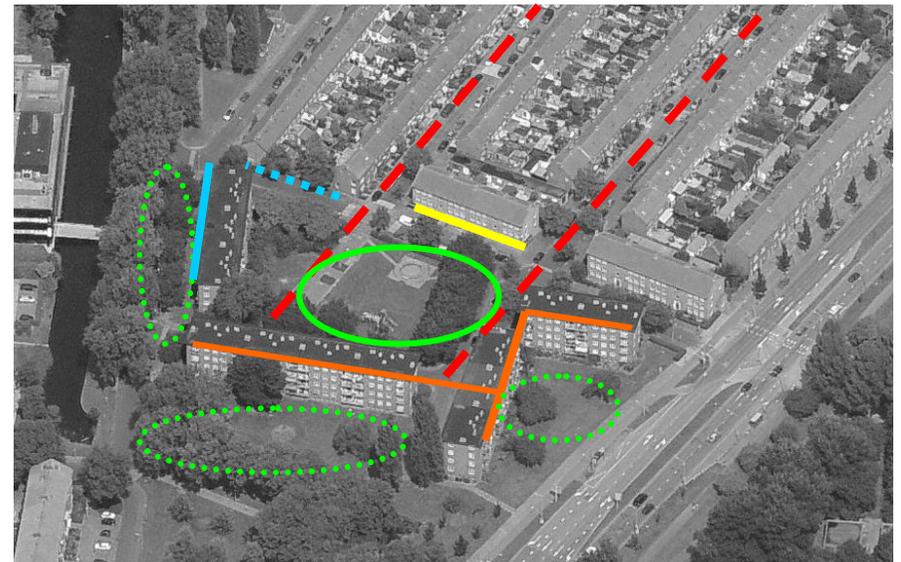

Afb. 9 Gedeelte van de Gouwwetering dat ten tijde van de realisatie van het complex werd aangelegd

4.3 Stedenbouwkundige opzet

De stedenbouwkundige opzet binnen het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door (zie afbeelding):

- een groene ruimte aan de Willem Pijperstraat (groen lijn), waar de vier bouwblokken van het complex van architect ir. W.Ph. van Harreveld omheen liggen en waaraan de buurtwinkels langs de Willem Pijperstraat zijn gesitueerd (gele lijn);
- groene zones langs de overige randen van het complex (groene stippellijnen);
- een parallelle ligging van één bouwblok aan de Richard Holkade (blauwe lijn) en een achttal garageboxen met naastgelegen kantoorruimte aan de Willem Pijperstraat (blauwe stippellijn);
- drie haaks op elkaar georiënteerde bouwblokken aan de Henriëtte Bosmanstraat en Willem Pijperstraat (oranje lijnen);
- een positie en omvang van de bouwblokken die mede afgeleid zijn van de ligging ten opzichte van de assen van de Bastiaansstraat en Dunklerstraat (rode stippellijnen).

afb. 10 Stedenbouwkundige opzet (ondergrond: www.bing.com)

4.4 Bebouwing binnen het onderzoeksgebied

4.4.1 Portiekflat

De vier portiekflats bestaan uit vier bouwlagen met een plat dak. De gebouwen zijn gefundeerd op houten palen en bestaan uit een constructie van gewapend beton en gemetselde gevels. De portiekflats zijn gebouwd in de stijl van de shake-hands-architectuur, die typerend is voor de middelhoogbouw die in de jaren vijftig van de vorige eeuw in Nederland tot stand kwam. Bij deze bouwstijl werden moderne materialen en constructiemethoden gecombineerd met traditionele baksteengevels en vormmiddelen, dit om de bebouwing een aantrekkelijke uitstraling te geven. De ritmische indeling van de gevels, waarbij grote openingen worden afgewisseld door muurvlakken met kleine vensters, is hiervan een goed voorbeeld.

De opbouw van de verschillende bouwblokken kenmerkt zich door eenheden van acht woningen die ontsloten worden door een portiek met een gemeenschappelijk trappenhuis. De 96 woningen die in totaal zijn ondergebracht in het complex zijn als volgt over de verschillende bouwblokken verdeeld:

Blok A (Richard Holkade):	24 woningen
Blok B (Henriëtte Bosmanstraat):	32 woningen
Blok C (Henriëtte Bosmanstraat):	24 woningen
Blok D (Willem Pijperstraat):	16 woningen

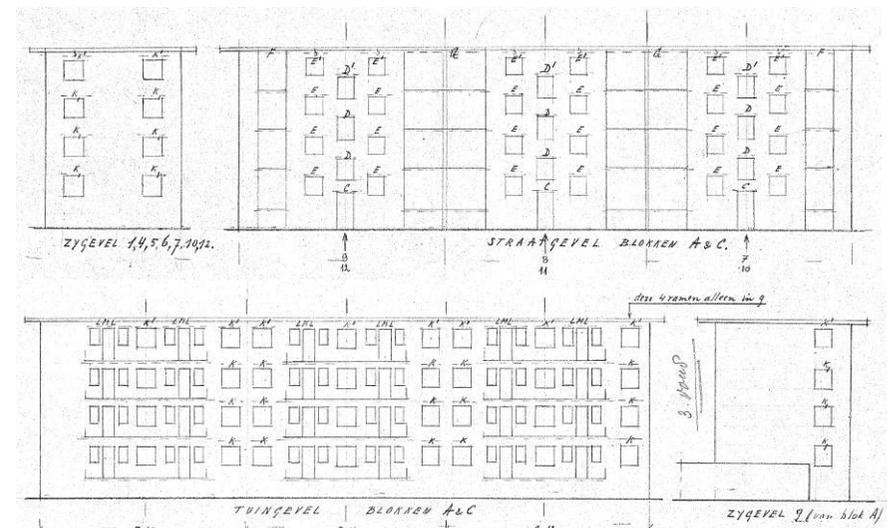
Oorspronkelijk beschikte elke eenheid van acht woningen over één gezamenlijke kinderspeelkamer. In het sousterrain bevinden zich de bergruimtes van de woningen. De gevelindeling weerspiegelt de bovengenoemde onderverdeling in eenheden. De gevelindeling van de blokken A en C verschilt daarbij van de gevelindeling van de blokken B en D.

Blokken A en C:

- straatzijde: toegangsdeur met drie bovengelegen vensters voor daglichttoetreding trappenhuis met aan weerszijden per woning een venster en daarnaast een balkon;
- tuinzijde: per verdieping een venster voor daglichttoetreding trappenhuis met aan weerszijden per woning een balkon en daarnaast een venster;
- zijgevels: per verdieping twee vensters;

Blokken B en D:

- straatzijde: toegangsdeur met drie bovengelegen vensters voor daglichttoetreding trappenhuis met aan weerszijden per woning een klein balkon en daarnaast een venster;
- tuinzijde: per verdieping een venster voor daglichttoetreding trappenhuis met aan weerszijden per woning een venster en daarnaast een balkon;
- zijgevels: per verdieping twee vensters;

afb. 11 Constructietekening voor gevels blokken A en C (bron: architectenbureau ir. W.Ph. van Harreveld, 1952)

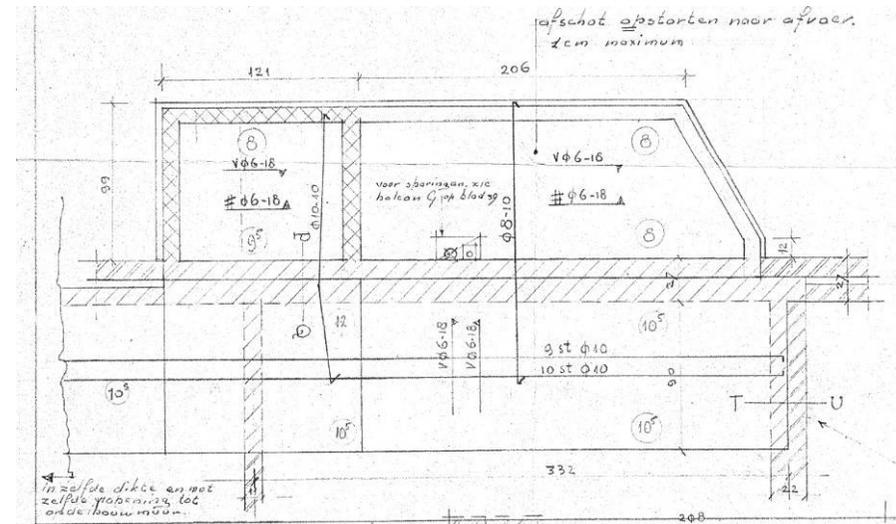
afb. 12 De tuinzijde van blok B

De balkons aan de tuinzijde van blokken A en C en aan de straatzijde van blokken B en D zijn volledig uitpandig en bestaan uit een betonnen plaatconstructie. Bij de blokken A en C gaat het om balkons die behoren bij twee woningen en die gescheiden worden door dunne tussenwanden, die gedeeltelijk bestaan uit glas. Bij de blokken B en D betreft het individuele balkons. Op de balkons staan gemetselde hokjes, die oorspronkelijk bedoeld waren voor de opslag van kolen. Aan de onderzijde van enkele hokjes bevindt zich nog een ijzeren schuifdeurtje. In sommige gevallen is het gemetselde hokje gedeeltelijk afgebroken om het balkon te verruimen. De hekwerken van de kleine balkons zijn niet meer origineel.

De balkons aan de straatzijde van blokken A en C en aan de tuinzijde van blokken B en D zijn gedeeltelijk inpandig en bestaan uit een betonnen plaatconstructie. Op de hoeken van de blokken zijn balkons aanwezig die bij één woning behoren. De overige balkons behoren bij twee woningen en worden gescheiden door een gemetselde tussenmuur met uitzwenkend profiel.

Bij elk blok bevinden zich rondom in de gevels keine vierkante vensters die zorgen voor daglichttoetreding naar het sousterrain. De houten vensters zijn origineel. De overige vensters en deuren van de woningen zijn vervangen door kunststof exemplaren. De deuren naar de portieken zijn voorzien van betonnen lijsten met profiel. De in visgraatverband gelegde bakstenen stoepen dateren uit de bouwperiode.

De bouwblokken hebben platte overkragende daken met aan de onderzijde een houten betimmering. Aan de straatzijde van de bouwblokken bevinden zich tevens ijzeren hijsbalken aan de onderzijde van het overkragende dak.

afb. 13 Constructietekening van een balkonnetje. Op de betonnen balkonconstructie werd een gemetseld hokje geplaatst waarin bewoners kolen konden opslaan (bron: architectenbureau ir. W.Ph. van Harreveld, 1952)

afb. 14 Gemetselde kolenopslag met ijzeren schuifdeurtje

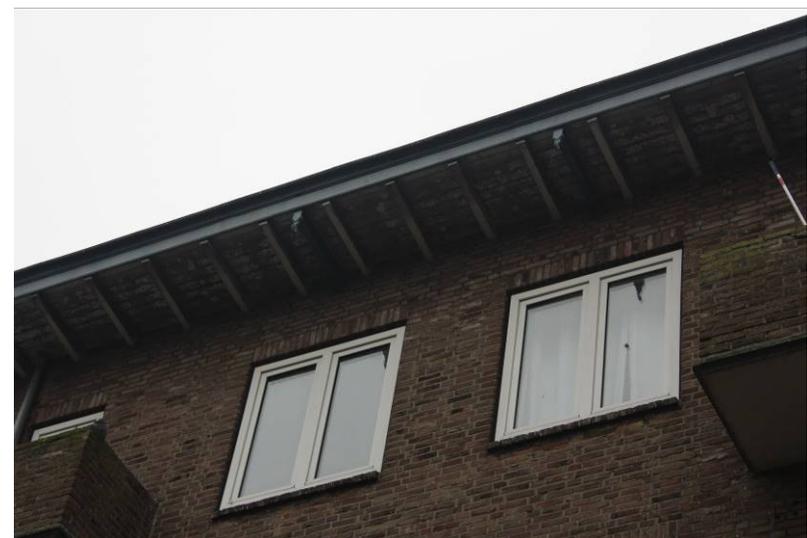
afb. 15 Balkons aan de straatzijde van blok C

afb. 17 Kleine vensters voor daglichttoetreding naar het sousterrain

afb. 16 Entree portiekflat

afb. 18 Hijsbalken aan de onderzijde van het overkragend plat dak

4.4.2 Garages en kantoor

Als onderdeel van het complex is langs de zuidzijde van de Willem Pijperstraat een achttal garages met naastgelegen kantoor gebouwd. Het eenlaags bouwwerk heeft een plat dak en gemetselde gevels. Boven de garagedeuren bevinden zich betonnen lateien. De garagedeuren zijn vervangen. De vensters aan de zijde van het plantsoen zijn oorsponkelijk. De ingang tot het kantoor bevindt zich aan de Willem Pijperstraat. De vensters aan de zijde van de Richard Holkade zijn afgetimmerd. In de gevel van het kantoor is een gevelsteen geplaatst met de tekst: *"HAARLEMSE WONINGSTICHTING 'VOORUITGANG' 1953"*.

afb. 19 Garages langs de Willem Pijperstraat

afb. 20 Kantoorruimte op de hoek van de Willem Pijperstraat-Richard Holkade

afb. 21 Gevelsteen

4.5 Groen en water

Karakteristiek voor het complex is de samenhang van de bouwblokken met het openbaar groen. Aan de straatzijde worden de bouwblokken van de straat gescheiden door perken met struiken. Aan de tuinzijde grenzen de bouwblokken aan gazons, dan wel aan perken met struiken. Op de gazons staan meerdere bomen die in de bouwperiode van het complex zijn geplant. Aan de zuid- en oostzijde van de centrale groene ruimte staan zeven forse lindebomen. Binnen het onderzoeksgebied staan vier linden en twee sierkersen langs de Richard Holkade. Op het gazon langs de Prins Bernhardlaan staan eveneens drie oude sierkersen. Aan de zuidzijde van het complex staan op het gazon een beuk en populier.

Het onderzoeksgebied wordt aan de zuidzijde begrensd door de Gouwwetering. De groenstrook langs de zuidzijde van het onderzoeksgebied gaat hier over in het aangrenzende park.

afb. 23 Linden langs de Henriëtte Bosmanstraat

afb. 22 Sierkersen op het gazon langs de Prins Bernhardlaan

afb. 24 Park aan de zuidzijde van het onderzoeksgebied met op de voorgrond het beeld 'Noach' (Th. Mulder, 1961) en een bankje met betonelementen uit de jaren vijftig of zestig van de vorige eeuw

5 CULTUURHISTORISCHE WAARDERING

5.1 Inleiding

Dit hoofdstuk beschrijft de cultuurhistorische waarden in het onderzoeksgebied. Allereerst wordt een korte definitie gegeven van de belangrijkste gebiedskarakteristiek vanuit historisch perspectief. In de paragrafen daarna zoomen we in op een aantal bijzondere (historisch)ruimtelijke structuren en aspecten, de bebouwing en het groen in het gebied.

5.2 Algemene omschrijving van de gebiedskarakteristiek

Het ruimtelijke beeld van het onderzoeksgebied wordt gekenmerkt door dat van een sociale woningbouwcomplex uit het begin van de jaren vijftig van de vorige eeuw, dat is gebouwd volgens modernistisch stedenbouwkundig plan, waarbij de samenhang tussen de groene openbare ruimte en de bouwblokken een belangrijk uitgangspunt van het ontwerp was. De bebouwing kenmerkt zich door shake-hands-architectuur, waarbij moderne materialen en constructiemethoden gecombineerd zijn met traditionele baksteengevels en vormmiddelen.

5.3 Bijzondere (historische) ruimtelijke structuren en aspecten

In het onderzoeksgebied bevinden zich geen historisch-ruimtelijke structuren, die van belang zijn vanwege hun ouderdom en als constante factor een belangrijke verwijzing zijn naar eerdere (prestedelijke) fasen in de ruimtelijke ontwikkeling van het gebied. Wel ligt aan de westzijde van het onderzoeksgebied de Gouwwetering. Deze oude gegraven waterloop heeft een zeer hoge historisch-ruimtelijke waarde.

De huidige ruimtelijke structuur binnen het onderzoeksgebied is in de jaren vijftig tot stand gekomen in het kader van de realisatie van het sociale woningbouwcomplex. De volgende ruimtelijke aspecten van het oorspronkelijk concept zijn nog goed waarneembaar en van **enige cultuurhistorische waarde**:

- De constellatie van wegenstructuren, bouwvlakken, open ruimten en andere aspecten is verankerd in de stedenbouwkundige structuur;
- De oriëntatie van de gebouwen. Het bouwblok aan de Richard Holkade is evenwijdig aan de Gouwwetering gelegen. De overige drie bouwblokken

hebben diagonale posities ten opzicht van de omliggende stedenbouwkundige structuren. Door deze positionering konden langs de randen van het gebied groene zones worden gecreëerd;

- de ruimtelijke samenhang tussen de groene ruimte aan de Willem Pijperstraat, waar de vier bouwblokken van het complex van architect ir. W.Ph. van Harreveld omheen liggen en waaraan de buurtwinkels langs de Willem Pijperstraat zijn gesitueerd;
- de visueel-ruimtelijke samenhang tussen het sociale woningbouwcomplex, het openbaar groen en het park ten zuiden van de Gouwwetering.

5.4 Historische bouwkunde en objecten

De gebouwen in het plangebied zijn getoetst op de aanwezigheid van bijzondere **cultuurhistorische** of **historisch-ruimtelijke** kenmerken aan de hand van een vijftal ruimtelijke en cultuurhistorische waarderingscriteria:

- 1 *Het belang van het object als onderdeel van het oorspronkelijke stedenbouwkundig concept van het sociale woningbouwcomplex, en daarmee van de belangrijkste cultuurhistorische gebiedskarakteristiek;*
- 2 *Het belang van het object vanwege de bijzondere betekenis voor het beeld van de omgeving, vanwege opmerkelijke ligging / zichtlijnen / landmark;*
- 3 *Het belang van het object vanwege de herkenbaarheid van het oorspronkelijke architectonische en functionele concept;*
- 4 *Het belang van het object wegens de authenticiteit / gaafheid van hoofdvorm, gevelindeling en/of detaillering;*
- 5 *Het belang van het object vanwege de kenmerkende / bijzondere / zeldzame typologie, ontwerpstyl, vorm en/of materiaalgebruik;*

Het gaat dus om een aantal cultuurhistorische en architectuurhistorische, maar ook contextuele, historisch-ruimtelijke criteria, die de objecten duiden als **onderdeel van een specifieke (lokale) ruimtelijke ontwikkeling**, in dit geval de oorspronkelijke aanleg- en bouwfase van de Slachthuisbuurt-Zuidstrook, en de latere herontwikkeling en uitbreiding.

Waardenkaart

De waardering van de objecten is weergegeven op de **cultuurhistorische waardenkaart** (pagina 23) en tevens in de aan deze paragraaf toegevoegde tabel.

Er worden dus 5 criteria gehanteerd (zie hierboven), waarbij -, 0, + of ++ kan worden gescoord.

- ++ = hoge waarde
- + = positieve waarde
- 0 = neutrale waarde
- = negatieve waarde

Eindwaardering

De optelsom van de scores leidt tot het formuleren van een eindwaardering:

Hoge cultuurhistorische totaalwaarde (H): minimaal 3x ++ en 2x +;

Positieve cultuurhistorische totaalwaarde (P): minimaal 3x + en 2x 0;

Enige cultuurhistorische totaalwaarde (Attentiewaarde) (A): minimaal 4x 0 en 1x +;

Geen / indifferente cultuurhistorische totaalwaarde (G): alles daaronder;

TABEL waarderingen gebouwde omgeving

	Crit.1	Crit.2	Crit.3	Crit.4	Crit.5	Waarde
1.Blok A	+	+	+	-	0	A
2.Blok B	+	+	+	-	0	A
3.Blok C	+	+	+	-	0	A
4.Blok D	+	+	+	-	0	A
5. Garages en kantoor	+	0	+	-	0	A

Definitie totaalwaarden

Hoge cultuurhistorische waarde H:

Objecten, complexen of complexonderdelen met hoge architectuurhistorische en/of stedenbouwkundige waarden: d.w.z. met een relatief hoge ontwerp kwaliteit of representatief voor een bepaalde bouwstijl, stroming, bouwperiode of typologie. Tevens kan er sprake zijn van bijzondere stedenbouwkundig-historische of landschappelijke waarden, d.w.z. als onderdelen van bijzondere complexmatige ontwikkelingen, of vanwege specifieke andere situationele aspecten (bijvoorbeeld markante hoeklocaties, focus- en oriëntatiepunten, landmarks)

Deze waarde is dusdanig hoog, dat integraal behoud (en bescherming) van deze objecten / complexen / complexonderdelen is aan te bevelen. Soms zijn deze reeds beschermd (gemeentelijk of rijksmonument, beeldbepalend), maar in het onderhavige plangebied is dit niet het geval.

Positieve cultuurhistorische waarde P:

Objecten, complexen of complexonderdelen met architectuurhistorische en/of stedenbouwkundige waarden: d.w.z. kenmerkend voor een bepaalde bouwstijl, stroming, bouwperiode of typologie. Tevens kan er sprake zijn van stedenbouwkundig-historische of landschappelijke waarden, d.w.z. als onderdelen van bijzondere complexmatige ontwikkelingen of vanwege specifieke situationele aspecten (bijvoorbeeld markante hoeklocaties, focus- en oriëntatiepunten, landmarks) Deze waarde is dusdanig hoog, dat behoud van het gevelbeeld en hoofdvorm(en) van deze objecten wenselijk is.

Enige cultuurhistorische waarde (Attentiewaarde) A:

Objecten, complexen of complexonderdelen die voor de ontwikkelingsgeschiedenis van het gebied van enig historisch belang zijn. Ze voegen zich in schaal, hoofdvormen en typologie min of meer binnen de gebiedskarakteristiek of de historisch gegroeide of ontworpen situatie.

Ook kan het gaan om sterk gewijzigde onderdelen van een waardevol oorspronkelijk concept. De wijzigingen zijn dusdanig dat het oorspronkelijke concept moeilijk leesbaar is geworden of in onderdelen aangetast. Deze elementen dragen in beperkte mate bij aan de cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit van het gebied. Behoud is mogelijk, maar vanuit cultuurhistorisch perspectief niet noodzakelijk. Specifieke kenmerken van het oorspronkelijk concept kunnen inspiratie zijn voor nieuw ontwerp.

Geen / indifferente cultuurhistorische waarde:

Objecten, complexen of complexonderdelen, die niets of weinig aan de cultuurhistorische en ruimtelijke kwaliteit van het gebied toevoegen en ook geen wezenlijk onderdeel vormen van de gebiedskarakteristiek en de ontwikkelingsgeschiedenis. Behoud is mogelijk, maar vanuit cultuurhistorisch perspectief niet noodzakelijk.

5.5 Waardevol groen

Ook de waardevolle en bijzondere historische groenstructuren zijn op de cultuurhistorische waardenkaart weergegeven. Deze bevinden zich De groenstructuren zijn van belang voor het beeld ter plekke, of als onderdeel van het oorspronkelijke stedenbouwkundig concept van het complex.

Het gaat om de volgende elementen:

Lijnstructuren

- De rij van zeven linden die staat langs de groene ruimte tussen de Henriëtte Bosmanstraat en Willem Pijperstraat is een waardevolle groenstructuur die ondersteunend is aan de inrichting van de groene ruimte die in het hart van het sociale woningbouwcomplex ligt.

Solitaire bomen

- In het onderzoeksgebied staan een aantal karakteristieke solitaire bomen:
  - vijf sierkersen;

5.6 Overige artefacten

- geen.

Cultuurhistorische waardenkaart

Enige cultuurhistorische waarde (Attentiewaarde)

B

Nummering bouwblokken

Historische waterloop (Gouwwetering)

Weg (ca. 1950 aangelegd)

Openbaar groen

Karakteristieke boom

Relatie bebouwing en openbaar groen

Ruimtelijke samenhang met buurtwinkels

Ruimtelijke samenhang met naastgelegen park

7 LITERATUUR/BRONNEN

- Architectenbureau ir. W.Ph van Harreveld - Bouwarchief gemeente Haarlem. *Constructietekeningen - plan voor de bouw van 96 woningen te Haarlem*. Haarlem, 1952.
- Blijstra, R., *Haarlem; heel oud, heel nieuw*. Haarlem, 1971.
- Bulte, M. *Slachthuisbuurt. Boeren, arbeiders en slagerslieden. 100 jaar wonen en werken in en rondom het Haarlems Openbaar Slachthuis (Haarlemse Miniaturen, deel 73)*. Haarlem, 2007.
- website www.bing.com
- website www.haarlem-oost.nl
- website www.watwaswaar.nl
- website www.noord-hollandsarchief.nl